

Da se ne zaboravi

Bospor 1964. Prohladna decembarska noć. Istanbul blešti u moru svetla. Mnoštvo luksuznih kola u dugom redu voze obalom moreuza. Tik uz obalu, gde god pogledamo, svetle fenjeri ribarskih čamaca. Preko kanala u imponzantnom broju non-stop plove trajektu prevozeći putnike i motorna vozila s evropske na azijsku stranu i obratno. Zlokobno zavijaju njihove sirene u carigradskoj noći, a pramčani reflektori ispisuju svoje neuhvatljive i nerazumljive znake po prostoru svuda oko nas.

Dvadeset tri je časa. Na komandnom mostu s/s »Beograd« sva je pažnja usredsređena na ozbiljnost plovidbe kroz moreuz. Negdje pri kraju tesnaca, pred nama u nejasnim konturama, s desne strane, nemušto nas pozdravlja simbol našeg najvećeg pomorskog stradanja; olupina, čutljiva i nema, koja se svom dužinom ispružila na plićini i koja nas i pri slaboj svetlosti podseća da se pred nama nalazi naš nastradali tanker »Petar Zoranić«.

Rafali hladnog severoistočnog vetra šibaju mi lice i svojom nestašnom igrom kroz pramenove kose ublažavaju u meni osećaj tuge za drugovima koji su na ovom mestu, u jednoj isto ovakvoj noći, na jednom isto ovakvom zadatku, dali od sebe ono što se može samo jednom u životu dati. Težak je to osećaj nesposobnosti da im se sada bilo kako odužimo za one krikove u noći, za konfuzne i titrave misli njihovih zadnje svesti, pre nego što ih je zauvek odvušlo u svoje dubine ono plameno more. Ovo isto more kojem su oni tako verno i tako dugo služili.

I dok smo već našim brodom uplovili u Crno more »Zoranić« je zaostao za nama. Neće nas više nikada moći stići, nikada se više neće na ovom »Zoraniću« ponovo zalepršati naša zastava! Nikada sa njega neće da smo s vama, da čemo uvek saosećati s vama, za vašim i našim drugovima, koji su ovde ostali, tu uz njihov i vaš brod.

Pod takvim utiskom ponoćnog susreta sa zauvek usnulim brodom u meni se javlja sećanje na onu stravičnu noć odavno pre četiri godine:

Bospor 1960. Prohladna decembarska noć. »The World Harmony« seče valove pramcem ka Crnom moru. Iz suprotnog smera oprezno, zbog sable vidljivosti, dolazi mu u susret »Petar Zoranić«. Ponoć je već odavno prošla. Umorni mornari na oba broda spavaju, a oni budni i van službe požudno u-pijaju u sebe prve reči od svojih najdražih iz tek prispele pošte koju je pilot doneo na brod.

Carigrad diše noćnim životom. Ne spavaju svi. Odnegde se čuje muzika. Obale su veoma blize. Ali noć, zimska, maglovića, u svima na komandnom mostu budi svest i strah od neželjene eventualne nesreće. Moreuz i noć i veoma impulsivan pomorski saobraćaj. Brodovi ne kao nekad — mali, nego orijaši, supertankeri i ploveći hoteli. I opet: strah! jer, nikad se ne zna . . . , nikad se ne zna da sutra ili nekad ili baš možda noćas neće i njih zadesiti ovde nesreća. Ona uvek dolazi nepozvana, kada znamo da je sve u redu, da plovimo propisno. Ali, mala nepažnja, pogrešan potez ili komanda a uz to noć i magla, a potom, potom . . .

Ili, ne mari, proćice oni i ovog puta Bospor. Iskusi su to kapetani. nije im prvi put da se raduju, žive i strahuju u Bosporu. Još samo malo i odahnuće oba kada im brodovi uskoro uplove u široko Mramorno ili Crno more. Ali ovde, u tesnacu, ovde im kosa najviše pobeli.

I samo nekoliko trenutaka pre katastrofe i na jednom i na drugom komandnom mostu razmišljaju možda o svom zadnjem susretu, dolasku ili odlasku od onih koji su im najdraži i radi kojih oni noćas, ovde u Bosporu, strahuju. Takve misli dolaze nekom igrom slučaja baš uoči neke nesreće. A zatim, kao u magnovenju, oba su kapetana primetila ogromnu siluetu dolazećeg broda u neposrednoj blizini. Svest i podsvest reagovali su trenutno, mehanički, instiktivno. Pomisao na kata-

strofu i na jednom i na drugom brodu ocrtavala se na zgrčanim i prestrašenim licima pomoraca. Izbjeći po svaku cenu sudar! Ali već trenutak kasnije, prvo snažan tresak, a potom eksplozija tankova, pobacala ih je na tle. Ništa se više nije moglo učiniti.

Građani Istanbula spavali su dubokim snom iz kojeg ih je kao oparene trglu prva detonacija eksplozije tankova na »Zoraniću«. Sva strahota plamenog mora i plamenog neba, zbog obzira na preživlele drugove neće ovde biti opisana.

Naši pomorci rasejani su po svim morima sveta. More im je plava grobnica. Na njihovim grobovima neće nikad niko dolaziti niti negovati cveće, to će jedino, po nekad, moći učiniti samo njihovi drugovi, onda kada ih se sete, a setiće ih se, jer pomorci znaju da oduže svoj dug prema nastradalim drugovima, palim u ratu ili kasnije u miru.

Ali, najveći jugoslavenski posleratni brod tanker izgubljen je zauvek one tužne i nesrećne noći u Bosporu. »Zoranić« nije prva ni poslednja pomorska tragedija u nas. Bilo je još pomorskih tragedija, ali ona od pre četiri godine ne može se ničim nadoknaditi. Brodovi se grade, i gradiće se lepši, veći i reprezentativniji, ali pomisao na »Zoranića« odnosi se podsvesno, ne na masu železa koja i danas sablasno i opomenjujuće viri nad vodom Bospora, nego na ono što se ničim, ni po kakvoj ceni i nikada neće moći nadoknaditi: pomisao na one drugove koji su nestali tako slučajno, tako brzo i tako nesrećno, i više na one koji su iza njih ostali: na samohrane majke, nejaku decu, bolesne i slomljene supruge. Na njihovu tugu, na plač male dece i odsutnost žena.

Slučaj je hteo da drugovi s »Petra Zoranića« stradaju na najfrekventnijem pomorskom putu, kojim veoma često prolaze i naši brodovi. I uvek po odlasku u Crno more i po povratku iz njega, noću ili danju pred pramcima brodova sa plavo-belo-crvenom trobojnicom pokazuje se silueta i olupina broda koji je na tom mestu prestao da živi. Spuštaju se jugoslavenske zastave na pola koplja, a u nama, zar samo u nama?, prostuje laki trnci kroz telo na pomisao da tog časa plovimo nad grobnicom naših drugova.

I tako, s obzirom da je naš brod »Beograd« trebao da prođe Bosporom nekako u vreme kada se tragedija dogodila, u brodskom salonu prihvaćena je ideja i predlog da se po povratku iz Crnog mora na mestu gde se nalazi olupina »Petra Zoranića« održi kraka komemoracija. Želeli smo da budemo prvi Jugoslaveni koji će na licu mesta povodom četverogodišnjice naše najveće posleratne pomorske tragedije izvršiti tihu svečanost i na tradicionalan pomorski način baciti venac u more.

I evo, došao je i taj trenutak. Po podne oko 14 časova lokalnog vremena, pravcem iz Crnog mora, sa smanjenom brzinom približavamo se mestu tragedije. Kapetan Oskar Finetri, zapovednik broda »Beograd« zamolio je turskog pilota da sa stražom na mostu smanji brzinu radi svečanog po-mena kada budemo kraj olupine »Petra Zoranića«.

Visoko nad vodom nadnela se spržena, ogoljena, beživotna, od svih strana napuštena i zaboravljena železna konstrukcija bivšeg »Zoranića«. Dok se polako približavamo tom, još uvek prisutnom spomeniku sopstvene veličine i stradanja, ne mogu a da ne zadržim, jer upravo ovog trena smo nad plavom grobnicom svojih drugova.

Na palubi krmenog kasara okupila se sva slobodna posada broda. Zapovednik je ukrarko, ali srećano i osećajno evocirao tužnu uspomenu na taj dan. I dok je taj svečan čin trajao tišinu je prekinuo zvizduk brodske sirene: jednom. drugi put i još jednom. Pozdrav i pošta palim pomorcima od strane turskog pilota koji samoinicijativno vrši pozdrav, što u nama svima još više ubrzava disanje od uzbuđenja.

I dok kapetan Oskar Finetri baca venac u more sa lentom na kojoj piše: STRADALIM POMORCIMA S »PETRA ZORANIĆA« — POSADA BRODA BEOGRAD autor ovog napisava svojom kamerom ovekovečuje, da se ne zaboravi, ovu tihu ali tradicionalnu pomorsku svečanost.